

Kraków, dnia 30 sierpnia 2021 r.

Prof. dr hab. Marek Bankowicz
Instytut Nauk Politycznych
i Stosunków Międzynarodowych
Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

OPINIA

na temat osiągnięcia naukowego i istotnej działalności naukowej Pana dr Krzysztofa Kasianiuka ubiegającego się o stopień doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki o polityce i administracji

1. Osiągnięcie naukowe stanowiące podstawę do ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego

Dr Krzysztof Kasianiuk jako osiągnięcie naukowe będące podstawą do ubiegania się o uzyskanie stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki o polityce i administracji, zgodnie z art. 219 ust. 1 pkt 2a Ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, zgłasza autorską monografię pt. „Modelowanie percepcji transformacji politycznej. Podejście systemowe”, Collegium Civitas Press, Warszawa 2021.

Lektura książki prowadzi do wniosku, że mamy tu do czynienia z pracą o dużym ciężarze gatunkowym, reprezentującą na wskroś nowoczesne podejście do badań politologicznych. Uderza jej wysoka oryginalność i wręcz nowatorstwo merytoryczne, bowiem Autor pokusił się o wypracowanie własnego narzędzia badawczego umożliwiającego z jednej strony – uniwersalne badanie rozmaitych co do ich natury i przeznaczenia tekstów i dokumentów pojawiających się w rzeczywistości politycznej, a z drugiej – badanie i ocenę percepcji zjawisk i procesów politycznych przez aktorów owych działań i zdarzeń. Formuła pracy jest gruntownie przemyślana zarówno na poziomie generalistów i ogólnych koncepcji, jak i w odniesieniu do szczegółowych kwestii tworzących przestrzeń systemowego ujmowania transformacji politycznej, a zwłaszcza – na to położony jest główny akcent – jej postrzegania,

pojmowania i komentowania przez kreatorów i uczestników polityki. Ponadto praca odznacza się wyrafinowaniem metodologicznym i intelektualną głębią.

Dość często sprawa umiejętnego powiązania obudowy metodologicznej z rozważaniem tematycznych zagadnień o innym charakterze stanowi przysłowiową piętę achillesową badaczy działających w obszarze politologii. Z zupełnie innym przypadkiem stykamy się w recenzowanej rozprawie. Tu warstwa metodologiczna, tj. modelowanie percepcji transformacji politycznej, i warstwa tematyczna – zagadnienie transformacji politycznej *per se*, tj. rządzącego się swoistymi prawidłowościami procesu politycznego wiodącego od jednego stanu do drugiego, zostały połączone i przenikają się wzajemnie w prawdziwie wzorcowy sposób, tworząc spójną całość. Metodologia stała się tu esencją pracy, lecz pomimo tego nie została zawieszona w pozycji *in abstracto*, co przy takiej, a nie innej, formule monografii byłoby skądinąd w pełni uzasadnione. Autor poszedł znacznie dalej. Zastosował mianowicie w praktyce procedurę metodologiczną, którą zresztą jest jego dziełem, do badania transformacji politycznej. Co istotne, sama transformacja polityczna nie stała się sztuczną, nieautentyczną czy w najlepszym przypadku mało użyteczną oprawą dla metodologicznego rdzenia rozprawy, ponieważ urosła do poziomu pierwszorzędno obiektu badawczego, na który Habilitant spoglądał z odkrywczej propozycji, ujmując go przez analizę percepcji procesów transformacyjnych przez indywidualnych bądź instytucjonalnych aktorów politycznych.

Znaczącym w rozumieniu ustawowym wkładem dr. K. Kasianiuka do dyscypliny nauki o polityce i administracji jest właśnie stworzenie autorskiej politologicznej metody badawczej, pokazanie jej założeń, profilu teoretycznego, jak i jej możliwości aplikacyjnych do badania konkretnej materii politycznej. Oryginalność i nowatorstwo tej metody badawczej polega na wzbogaceniu analizy systemowej, od dziesięcioleci stosowanej na gruncie nauk o polityce i będącej tu punktem wyjścia (ale wyłącznie punktem wyjścia - zaznaczmy), o elementy z zakresu neuropolityki i szerzej psychologii społecznej, a także logiki i statystyki. O ile analiza systemowa w tradycyjnej postaci pozwala jedynie na badanie układów instytucjonalnych, o tyle podejście systemowe/modelowanie systemowe w ujęciu dr. K. Kasianiuka daje sposobność również na badanie idei, konstruktów myślowych, tekstów politycznych oraz wystąpień polityków. To niekwestionowane osiągnięcie Habilitanta, który zdołał wyjść z analizy systemowej, aby twórczo dojść do oryginalnego i nowatorskiego narzędzia badawczego, jakim jest właśnie modelowanie percepcji uczestników procesów transformacji politycznej.

Powiedziawszy to wszystko, trzeba jednak podkreślić, że opracowane przez Habilitanta narzędzie badawcze, jakkolwiek bardzo atrakcyjne i dające nadzwyczaj interesujące rezultaty badawcze, jest propozycją dla politologicznych koneserów. Jeden z recenzentów wydawniczych monografii habilitacyjnej jakże trafnie napisał, że dr K. Kasianiuk prowadzi czytelnika przez prawdziwy „konceptyjny labirynt”. Modelowanie percepcji transformacji politycznej w ujęciu systemowym wymaga bowiem umiejętności formułowania uogólnień teoretycznych o złożonej strukturze wewnętrznej, wzbogaconych o zaawansowaną wiedzę metodologiczną oraz solidne przygotowanie interdyscyplinarne, gdyż narzędzie to wychodzi poza tradycyjne ramy i schematy badań politologicznych, szeroko posiłkując się ustaleniami pochodzącymi z innych dyscyplin, jak filozofia, logika, matematyka, cybernetyka, statystyka czy psychologia. Mało tego, procedura modelowania percepcji transformacji politycznej, tudzież identyfikowania kluczowych dla niej czynników i oceniania ich ważności, wymaga zdolności do konstruowania map poznawczych i co za tym idzie niepospolitej wyobraźni graficznej (koniecznej przy konstruowaniu teorii grafów), bez czego odpowiednie odwzorowywanie, śledzenie i na koniec interpretowanie percepcji poszczególnych zjawisk i procesów przez aktorów politycznych nie będzie możliwe. Stopień skomplikowania materii przedmiotowej jest tu więc wyjątkowo duży i w konsekwencji ta nowatorska metoda badawcza może być z sukcesem praktykowana jedynie przez stosunkowo niewielkie grono badaczy.

O komplikacji metody przekonuje już sama mnogość prymarnych dla niej kategorii, które tutaj muszą równocześnie zaistnieć, a złożoność sytuacji potęguje to, że nie tylko wywodzą się one z różnych dyscyplin, ale i niejednokrotnie budzą rozliczne kontrowersje interpretacyjne. Mam tu na myśli takie kategorie, jak modele, modelowanie, percepcja, transformacja polityczna czy system. Wszystkie one uzewnętrznione są już w samym tytule dysertacji. O ile dr K. Kasianiuk, dysponujący świetnym przygotowaniem metodologicznym i z zakresu modelowania procesów społecznych i politycznych, nad złożonością i wielonurtowością tej materii w pełni panuje, o tyle statystyczny badacz – politolog może sobie z nią zupełnie nie poradzić. Zgadzam się z Autorem, że – jak pisał w końcowych partiach książki – „w naukach politycznych istnieje wiele możliwości zastosowania procedury modelowania percepcji transformacji politycznych” (s. 272). Tak jest bez wątplenia. Ale już nie podzielam jego optymizmu, gdy stwierdził, iż „Pozostaje żywić nadzieję, że zaprezentowana tu procedura stanie się dogodnym narzędziem dla badań nad transformacją polityczną i rolą aktorów politycznych w tych procesach” (s. 273). Wydaje się, że tak jednak

się nie stanie, procedura modelowania percepcji transformacji politycznych będzie niestety raczej procedurą niszową.

W gruncie rzeczy zgadzam się z wszystkimi podstawowymi tezami i ustaleniami Habilitanta. Nie ma więc najmniejszej potrzeby szczegółowego referowania jego trafnych ujęć deskryptywnych, jak i wniosków o charakterze eksplanacyjnym na temat modeli jako sposobów odwzorowania świata politycznego, systemu jako podstawowej kategorii analizy transformacji politycznej, modeli identyfikacji systemu jako narzędzia badawczego czy samego pięciofazowego trybu realizacyjnego stosowania modelowania transformacji politycznej. Ograniczę się zatem jedynie do kilku uwag. Autor ma rację, gdy podkreśla brak na gruncie nauk politycznych teorii opartej na modelu pozwalającym ująć szerokie spektrum zjawisk politycznych. Żaden z wykorzystywanych w tej dyscyplinie paradygmatów nie uzyskał statusu powszechnie obowiązującego czy nawet doń zbliżonego. W konsekwencji – słusznie argumentuje dr K. Kasianiuk – odwoływanie się do wielu paradygmatów skutkuje różnorodnością kryteriów jakości w jednym obszarze badań, co wywołuje spory zamęt, niekiedy już na poziomie samych założeń (s. 51-52). Cenne są pogłębione refleksje Habilitanta odnośnie roli języka w badaniach fenomenów politycznych. Zastanawia się on mianowicie nad tym, na ile same kategorie językowe umożliwiają, a może uniemożliwiają, pełen opis przestrzeni zjawisk politycznych, które są poddawane analizie naukowej (s. 52-55). Tym samym podejmuje problematykę, która na pewno wytycza politologii nowe horyzonty poznawcze. Bardzo kompetentnie i klarownie Autor wyjaśnia rolę modeli jako narzędzia poznawczego, co często jest pojmowane opacznie i bywa źródłem licznych nieporozumień. Świetnie porządkuje *continuum* model – model transformacji politycznej – model percepcji transformacji politycznej. Za model uznaje typ odwzorowania rzeczywistości stosowany do opisu bądź wyjaśniania zjawisk. Model transformacji politycznej to odwzorowanie procesów ciągłości i zmiany w obszarze polityki, z kolei modelem percepcji transformacji politycznej jest odwzorowanie sposobów myślenia na temat tych procesów (s. 55). Dynamicznie i nieschematycznie przedstawia Habilitant system jako kategorię analizy transformacji politycznej. Zwraca uwagę na konieczność uwzględniania zarówno sensu teoretycznego, jak i metodologicznego pojęcia systemu w naukach politycznych (s. 60-66). Zazwyczaj badacze ograniczają się tylko do jednego z nich. Rozwijają interesującą polemikę z klasycznym podejściem systemowym Davida Eastona, które z reguły przyjmowane jest przez badaczy bezrefleksyjnie i bezkrytycznie (s. 66-69).

Pora teraz na przedstawienie kilku uwag krytycznych. W książce habilitacyjnej występują pewne powtórzenia czy zapożyczenia z wcześniejszych tekstów dr. K. Kasianiuka, np. z artykułów „White box, black box and self-organization. A system-to-environment approach to leadership”, *Kybernetes* Vol. 45 No. 1, 2016, czy “Analiza systemowa jako narzędzie w badaniach instytucji politycznych. Uwagi wstępne”, *Studia Polityczne* 2017, tom 45, nr 2. Niemniej jednak skala tego zjawiska nie jest duża i może zostać zaakceptowana jako mankament o pobocznym znaczeniu.

Nieco inaczej niż dr K. Kasianiuk oceniam koncepcję demokracji Giovanniego Sartoriego, jednego z najwybitniejszych politologów w dziejach tej dyscypliny wiedzy, zmarłego w 2017 roku. Dla Autora recenzowanej dysertacji stał on na gruncie modelu decyzyjnego demokracji, w odróżnieniu od modelu proceduralnego demokracji Josepha A. Schumpetera (por. s. 31). Moim zdaniem pojmowanie demokracji przez Sartoriego również ma charakter proceduralny, a element decyzyjny w definiowaniu demokracji jest nawet bardziej uwidoczniiony u Schumpetera niż u Sartoriego.

Lista prac traktujących o przebiegu procesów transformacyjnych w Europie, które dostrzegł Autor, ma charakter wybitnie wybiórczy i jest zdecydowanie zbyt krótka (s. 44-45). Jeśli uznał on, że czytelnikowi w tym miejscu należy podać tego rodzaju opracowania, to powinien być bardziej dociekliwy i dokładny. To samo odnosi się do sytuacji, gdy wspominając o przyczynach wewnętrznych i międzynarodowych, które doprowadziły do przełomu politycznego i ustrojowego w Polsce w 1989 roku, odsyła czytelnika tylko do jednej polskiej pracy (s. 127).

W odróżnieniu od Habilitanta nie jestem zwolennikiem tzw. przypisów harwardzkich. W mojej ocenie w przypadku monografii będącej rozprawą habilitacyjną tradycyjne przypisy byłyby znacznie lepszym rozwiązaniem. Dają bowiem szerszą i bardziej precyzyjną informację bibliograficzną, a ponadto umożliwiają podawanie treści niemieszczących się w nurcie głównego wywodu. Co więcej, należy nadmienić, iż w ogóle Autor dość oszczędnie gospodaruje przypisami. Zbyt często ogranicza się przy tym jedynie do odesłania czytelnika do całej książki, nie precyzując konkretnych stron odwołań, co mocno utrudnia ewentualną weryfikację celowości i prawidłowości dokonywanych przywołań.

Książkę zamykają dwa rozdziały pomyślane jako studium przypadków. Autor – słusznie – chciał pokazać jak modelowanie transformacji politycznej, tj. innymi słowy opracowana przezeń metoda badawcza, sprawdza się przy analizie konkretnych wydarzeń i

ich percepcji przez aktorów politycznych. Uzyskaliśmy w efekcie bardzo interesującą i oryginalną analizę z jednej strony – wizji transformacji politycznej zawartej w *exposé* premiera Tadeusza Mazowieckiego w 1989 roku, z drugiej zaś – czynników warunkujących integrację Polski z Unią Europejską w raporcie polskiego rządu z 2000 roku. W tym kontekście mam dwa zarzuty. Pierwszy, spektrum przypadków (tylko dwa) jest zbyt wąskie, powinno być jednak nieco szersze; drugi – mamy tu jakościowo odrębne przypadki i sytuacje, *exposé* premiera i raport rządowy, co nie daje wystarczająco dobrej sposobności na przeprowadzenie dynamicznej analizy porównawczej, bo przecież trudno porównywać fakty polityczne z natury nieporównywalne, sytuujące się na zupełnie innych płaszczyznach. O wiele lepiej byłoby, gdyby Autor przeprowadził analizę porównawczą wizji transformacji politycznej ogłoszonych w *exposé* kilku szefów polskiego rządu.

Powyższe uwagi krytyczne dotyczą jednak spraw o charakterze drugorzędym lub pobocznym i nie wpływają na ogólną wysoką ocenę monografii habilitacyjnej, która jest – co już było powiedziane i co pragnę w tym miejscu mocno powtórzyć – znaczącym wkładem w rozwój dyscypliny nauki o polityce i administracji. Monografia ta wyczerpuje zatem warunki zdefiniowanego przez stosowne przepisy ustawowe osiągnięcia naukowego stanowiącego podstawę i uzasadnienie dla uzyskania stopnia doktora habilitowanego.

2. Inna istotna aktywność naukowa

Dr Krzysztof Kasianiuk jako badacz przejawia aktywność w kręgu zagadnień związanych z metodologią badań społecznych i analizą systemową. W swoich publikacjach podejmował problematykę dotyczącą przywództwa, modeli rządzenia, działania instytucji politycznych, procesów transformacji czy gier politycznych.

Poza monografią naukową stanowiącą osiągnięcie habilitacyjne ma na swoim koncie autorstwo jednej monografii pt. „Gra polityczna w parlamencie. Anatomia zjawiska”, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2014, redakcję naukową kolejnej monografii („Lider, manager, oportunist – współczesne koncepcje przywództwa”, Collegium Civitas, Warszawa 2008), współredakcję monografii w języku angielskim („Failed leadership”, Peter Lang, Berlin 2021), a ponadto jest autorem dwóch rozdziałów w monografiach zbiorowych oraz 14 artykułów w recenzowanych czasopismach naukowych drukowanych i elektronicznych, z czego aż osiem ukazało się w języku angielskim. Dorobek ten w sensie ilościowym, jak i jakościowym z całą pewnością może być uznany jako zupełnie wystarczający do tego, aby

potraktować go jako znajdujący pełne uzasadnienie punkt wyjścia do podjęcia starań o uzyskanie stopnia doktora habilitowanego.

W poprzedzających habilitację tekstach dr K. Kasianiuk często obracał się w kręgu wysoce oryginalnej problematyki oraz eksplorował słabo zbadane albo wręcz zupełnie niezbadane w politologii obszary. Zademonstrował tym samym szczególnego rodzaju potencjał innowacyjny, który – jak się okazało – stał się znakiem firmowym jego aktywności publikacyjnej, a walor ten ujawnił w całej okazałości na kartach swojej monografii habilitacyjnej. W znakomitym artykule pt. „Czas w demokratycznym systemie parlamentarnym. Przypadek Sejmu RP w latach 1989-2015” charakteryzował system demokratyczny jako stan ustrojowy i proces polityczny ulokowany w określonej przestrzeni czasowej, traktując zarazem czas jako problem badawczy w perspektywie politologicznej. To bardzo nowatorskie ujęcie. Ważne przy tym niezmiernie, iż teoretyczne podejścia i symulacje potrafił klarownie zastosować do badania funkcjonowania systemu parlamentarnego w Polsce. W tekście pt. „Systemowe źródła gry politycznej w liberalno-demokratycznym parlamencie” w interesującej formie przedstawił demokratyczną rywalizację jako swoistą grę polityczną, której centralną areną staje się parlament. Rozważania te osadził w analizach klasycznych teorii demokracji i pluralizmu politycznego autorstwa Maxa Webera, Maurice’a Duvergera, Valdimera O. Keya czy Giovanniego Sartoriego, których koncepcje oceniał i komentował w nieszablonowy sposób. W artykułach „Analiza systemowa jako narzędzie w badaniach instytucji politycznych. Uwagi wstępne” oraz „White box, Black box and self-organization. A system-to-environment approach to leadership” bardzo mocno podnosił walory uwzględniania przy badaniach systemowych dwóch sposobów postępowania, pozwalających na ustalenie istnienia danego systemu i uchwycenie jego natury, a mianowicie modeli białej i czarnej skrzynki. Habilitant ma też w dorobku kilka solidnych studiów z zakresu przywództwa politycznego.

Imponująco prezentuje się dorobek konferencyjny dr K. Kasianiuka, aktywnie uczestniczył on w bardzo licznych krajowych i międzynarodowych konferencjach naukowych, niejednokrotnie wysoce prestiżowych. Niezależnie od tego pracował w komitetach organizacyjnych i naukowych siedmiu konferencji, w tym jednej międzynarodowej. Uczestniczył w charakterze wykonawcy, wykonawcy – ankietera bądź wykonawcy - eksperta w pięciu zakończonych zespołowych projektach badawczych finansowanych w ramach konkursów krajowych lub zagranicznych, a kolejne dwa projekty badawcze z jego udziałem znajdują się obecnie z fazy realizacji.

Dr K. Kasianiuk jest członkiem trzech organizacji naukowych – International Public Policy Association, International Political Science Association oraz Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych, w ramach którego przewodniczy Sekcji Metod, Technik i Narzędzi Badawczych. Jest członkiem komitetu redakcyjnego międzynarodowego czasopisma „Systems”.

Personal Impact Factor dr. K. Kasianiuka w roku 2020 wynosił 0 (według bazy Scopus), indeks Hirscha: 1 (według baz Crossref i Scopus) lub 2 (według bazy Google Scholar). Liczba cytowań prac wynosi 16, w tym dwa autocytowania. Są to wskaźniki zastanawiająco niskie. Habilitant powinien zdiagnozować przyczyny tej niekorzystnej sytuacji i popracować nad znaczącym poprawieniem tego stanu rzeczy. O wiele lepiej wyglądają jego osiągnięcia według punktacji Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego RP – 205 pkt (lata 2019-2021), 50,5 pkt (lata 2017-2018) i 78 pkt (lata 2013-2016).

Zgodnie z art. 219 ust. 1 pkt 3 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce stopień doktora habilitowanego można nadać osobie, która wykazuje się istotną aktywnością naukową realizowaną w więcej niż jednej uczelni lub instytucji naukowej, w szczególności zagranicznej. W przekazanych mi materiałach nie mam żadnej informacji o tego rodzaju aktywności dr. K. Kasianiuka. Ponad wszelką wątpliwość chodzi tu nie o uczestnictwo w konferencji naukowej czy wygłoszenie wykładu w innej uczelni – najlepiej zagranicznej – lecz o jakiś trwalszy i bardziej rozciągnięty w czasie związek z uczelnią inną niż macierzysta, np. poprzez pobyt stażowy czy cykl wykładów. Mam nadzieję, że w trakcie posiedzenia komisji habilitacyjnej będzie można uzyskać miarodajną informację – o co skądinąd niniejszym wnoszę – o istotnej aktywności Habilitanta w więcej niż jednej uczelni lub instytucji naukowej i będzie ona korzystna dla niego.

3. Ocena końcowa

Zarówno cały dorobek naukowy, jak i w szczególności monografia habilitacyjna dr. Krzysztofa Kasianiuka odpowiadają oczekiwaniom merytorycznym stawianym kandydatom ubiegającym się o uzyskanie stopnia doktora habilitowanego oraz wymogom formalnym określonym przez przepisy prawa. Za bezsprzeczny wkład Habilitanta do rozwoju dyscypliny nauki o polityce i administracji uznaję opracowanie przez niego, a także wdrożenie do badań konkretnej rzeczywistości politycznej, wysoce oryginalnej i nowatorskiej metody badawczej, jaką jest modelowanie percepcji transformacji politycznej. Opowiadam się więc za dopuszczeniem dr. Krzysztofa Kasianiuka do kolejnych stadiów postępowania

habilitacyjnego i będę opowiadał się za nadaniem mu stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki o polityce i administracji, wszelako pod warunkiem, że będzie się on mógł wylegitymować istotną aktywnością naukową realizowaną w więcej niż jednej uczelni lub instytucji naukowej, jak tego wymaga przywoływany już powyżej w recenzji wymóg ustawy.



Prof. dr hab. Marek Bankowicz